

Terrorista - John Updike

John Updike (Shillington, Pensilvània, 1932) és un dels nord-americans que va veure en viu –des de Brooklyn- com s'esfondraven les Torres Bessones. La seva vint-i-dosena novel·la, *Terrorista*, pot interpretar-se com un intent d'explicar-se aquell Onze de Setembre, que continua projectant la seva ombra sobre l'agenda política i cultural d'Estats Units i, de retruc, de tot el món. Fins ara, Updike s'havia dedicat sobretot a dissecar la classe mitjana en novel·les com ara la sèrie protagonitzada per Harry "Rabbit" Angstrom. També ha escrit poesia, teatre, assaig, i dins la novel·la ha fet incursions fora del realisme, ja que és l'autor de *Les bruixes d'Eastwick*, que va ser l'origen d'una digna pel·lícula comercial. A partir de 2001, però, Updike es va sentir obligat a desvincular-se dels seus protagonistes habituals, anglo-saxons i protestants, per abordar en una novel·la la vida quotidiana d'un noi de classe baixa que decideix autoimmolar-se en defensa de la fe musulmana.

Terrorista gira al voltant d'Ahmed, un jove de divuit anys nascut a Nova Jersey, fill d'una nord-americana d'origen irlandès i d'un estudiant egipci que els abandona quan el fill és un infant. Ahmed no té cap problema per prosseguir els estudis, però decideix abandonar-los abans d'anar a la universitat; no és estrany, doncs, que l'orientador de l'institut s'interessi pel seu futur professional. Jack Levy –així es diu l'orientador- és un jueu escèptic proper a la jubilació que fa de contrapunt a la recerca de la virtut que emprèn Ahmed. Avorrit després de dècades de matrimoni, i endut per l'interès sentimental que li desperta la mare del noi, acabarà tenint una notable influència en la novel·la. La cunyada de Jack Levy, que treballa amb el secretari de Seguretat a Washington, serveix d'enllaç entre aquests personatges i el món de l'alta política. Altres satèl·lits que volten al voltant d'Ahmed són Jocelyn Grant -una atractiva noia de color que aspira a posar fi a la puresa del noi-, el maquinador imam del barri, i l'ambigu propietari de l'empresa de transport on el noi comença a treballar.

Al llarg del llibre, posant en contacte tots aquests personatges o plasmant les seves vides en paral·lel, John Updike dibuixa un retrat –desproveït en gran mesura de prejudicis i de maniqueïsmes- d'Ahmed com un noi de bona voluntat que planeja provocar una enorme massacre de ciutadans innocents. Ahmed considera que la religió és un dels pilars de l'ésser humà; aquesta convicció el duu a discutir ardentment amb Jack Levy, amb la seva companya d'institut, amb la seva mare i fins i tot amb l'imam. En aquests diàlegs, Ahmed no és presentat com un adolescent ridícul o fanatitzat. Al

contrari, fa l'efecte que el narrador aspira a seguir la màxima de Simenon: "Comprendre, ne pas juger".

Amb el pas dels anys, Jack Levy ha assolit una visió del món no gaire llunyana de la d'Ahmed. Com reconeix a la seva esposa: "Els àrabs grillats tenen raó: hedonisme, nihilisme, això és l'únic que oferim". Contra la decadent civilització occidental, la Torà jueva i les sures musulmanes tenen en comú la recerca de la virtut. En aquest sentit, és temptador considerar Jack Levy com una aproximació a la consciència de John Updike. Després de quaranta anys a l'institut, Levy "es veu com una penosa figura vella en una platja, cridant una flota de joves que llisquen cap al fangar fatal del món: els recursos que minven, les llibertats que desapareixen, els despietats anuncis adaptats a una cultura popular absurda de música i cerveses eternes i noies impossiblement primes i esveltes". Potser a algun lector aquesta imatge li ha recordat la que dona títol a *El guardià en el camp de sègol*, de J. D. Salinger: el noi que intenta amb totes les seves forces evitar que els nens caiguin a l'abisme.

Després de l'atemptat contra les Torres Bessones, una part de la societat nord-americana que està orgullosa de ser-ho ha iniciat una autocrítica de les darreres tendències socials: és en aquest marc que es qüestiona la infinita –i, doncs, frustrant– recerca del plaer immediat, no solament per motius morals sinó per pura supervivència de la col·lectivitat, on podem situar *Terrorista*. Hi ha un tipus de nostàlgia primària que porta molts nord-americans a preguntar-se si tornaran a ser feliços com abans. Potser resulta més eficaç preguntar-se –és el que fa Updike– com és que hi ha tants nois disposats a matar-los, a matar-se. Al costat dels avantatges materials més aparents subsisteixen desigualtats feridores i sobretot el tedi de viure que ha filmat minuciosament Sofia Coppola. Però Updike no és un filòsof existencialista. Les citacions dels textos sagrats musulmans, la revelació dels detalls tècnics dels explosius i de l'organització de les cèl·lules islamistes demostren una innegable cortesia cap al lector. No oblidem que la novel·la és una de les formes més amables d'indagar entre els replecs de l'existència que més es resisteixen a la comprensió.

En consonància amb l'autocrítica diguem-ne patriòtica, John Updike reflexiona sobre l'evolució –urbanística, educativa i en definitiva moral– de la societat nord-americana, sobre el trencament del consens, sobre el paper de les minories ètniques, sobre la creixent sensació d'inseguretat, d'una manera semblant a com ho fa Philip Roth, un altre escriptor d'origen jueu que ha retratat amb precisió els Estats Units des dels pols oposats del sexe –l'evidència– i la religió –el rerefons. Per la temàtica, Updike

resulta proper a Don De Lillo, autor de la novel·la *Falling man*, basada en l'atemptat de l'Onze de Setembre. Tots tres autors han escrit obres que atrapen el lector i l'enfronten a les qüestions més candents dels nostres dies. A aquest equip podríem afegir-hi Graham Greene, que va saber convertir les novel·les d'espies en metàfores de la naturalesa humana. *Terrorista* no es troba gaire lluny d'aquest plantejament. Sense que es pugui considerar de les millors novel·les d'Updike, resulta una manera d'intentar explicar-se – des de l'honestedat i sense defugir l'entreteniment – el que molts nord-americans continuen trobant inexplicable. La decisió prístina d'Ahmed contrasta amb les vides sòrdides dels altres personatges: la seva mare, una auxiliar de clínica que busca en la pintura abstracta una sortida a una existència buida; Jack Levy, un professional que ha orientat amb escàs èxit diverses generacions d'estudiants; la dona de Levy, obesa i addicta a les telesèries; la cunyada de Levy, una verge madura enamorada platònicament del seu cap; la companya de l'institut d'Ahmed, prostituta precoç i consumidora de crack; l'imam del barri, que amaga els dubtes darrere les citacions de l'Alcorà. Als ulls d'un adolescent exaltat, morir en combat místic no sembla tan forassenyat com perpetuar qualsevol d'aquestes situacions. Ho resumeix molt bé el psicoanalista Wilhelm Stekel: “L'empremta de l'home immadur és que vol morir noblement per una causa, mentre que l'empremta de l'home madur és que vol viure humilment per una causa”. La citació apareix en boca del convincent suïcida en potència que protagonitza *El guardià en el camp de sègol*. Potser Updike no ha escrit una novel·la sobre el fanatisme islamista, sinó sobre l'adolescència.